

УДК 633:644.71

КУЛЬТУРА СОНЯШНИКУ В УКРАЇНІ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ПЕРЕХОДУ ДО ВИРОБНИЦТВА ВИСОКООЛЕЇНОВИХ ОЛІЙ

Воронкова Г.М., Сіроштан С.О., Криворучко С.В., магістранти
Миколаївський національний аграрний університет

Ринок олійних культур є одним з найперспективніших для України. Площі під більшістю олійних культур щорічно зростають, але сучасні умови вимагають зміни не тільки кількісних, але й якісних показників продукції переробки окремих сільськогосподарських культур. Жодна з природних олій за жирнокислотним складом не відповідає сучасним уявленням про ідеальну олію, яка має бути збалансованою за вмістом ω -3, ω -6 та ω -9 жирних кислот та включати антиоксиданти, що захищають олію від окиснення. Важливим показником для олії є співвідношення ω -3 і ω -6 жирних кислот, ефективне використання яких у здоровому молодому організмі відбувається при співвідношенні 1:10, а у випадках порушення ліпідного обміну зазначене відношення може становити 1:5. Для пересічного українця, який практично не вживає лляну, соєву, ріпакову олії, основною олією є соняшникова і продукти її переробки, співвідношення ω -3 і ω -6 жирних кислот в такій їжі складає 1:43,8, що майже у 8 разів перевищує норму для ω -6 жирних кислот [3].

Оптимальним співвідношенням ω -3 і ω -6 жирних кислот характеризується соєва олія, що містить значну кількість лінолевої кислоти (55,6%). Соєа на сучасному етапі розвитку аграрного ринку є найбільш динамічною культурою за показниками нарощування площі, валового виробництва порівняно з іншими олійними культурами (табл. 1).

Біологічні властивості рослинних олій не обмежуються жирнокислотним складом. Особливе значення мають супутні речовини, антиоксиданти токоферолі та каротиноїди, що не тільки захищають олію від окиснювального руйнування, а є природними джерелами надходження в організм вітамінів А і Е. Саме лляна олія, що є лідером серед рослинних олій за вмістом незамінної α -ліноленової кислоти (57,26%), містить цінні біологічно активні речовини: токоферолі (116 мг %) та каротиноїди (380 мг %), позитивно впливає на здоров'я людини.

1. Виробництво основних олійних культур в Україні у 2013-2015 рр.*

Культура	Посівна площа, млн га			Урожайність, т/га			Валовий збір, млн т		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Соняшник	5,220	4,987	4,962	2,17	2,00	2,23	11,050	9,995	11,087
Ріпак	1,080	1,058	0,671	2,36	2,59	2,63	2,305	2,236	1,768
Соєа	1,370	1,700	1,967	2,05	2,17	1,88	2,663	3,687	3,694
Всього	7,670	7,552	7,600	-	-	-	16,018	15,918	16,549

*За даними Державної служби статистики України

Заслуговує на увагу і високоолеїновий соняшник, сучасні гібриди якого, як зарубіжної так і вітчизняної селекції, відрізняються підвищеним вмістом олеїнової кислоти (до 90%). Слід зазначити, що гібриди іноземного походження, незважаючи на високу конкуренцію, належать до іншого еко типу і поступаються українським через нестійкість до окремих фітопатогенів. Переваги іноземних гібридів можуть проявитися тільки в ідеальних умовах, що важко реалізувати в нашій країні [2].

За своїм складом і властивостями олія, отримана з високоолеїнового соняшника, є природним аналогом оливкової олії (за вмістом олеїнової кислоти), тому попит на такі олії зростає і складатиме продовж 2012-2020 рр. 8% на рік. У країнах європейської співдружності попит зросте з 690 тис. тонн у 2011 р. до 1346 тис. тонн у 2020 р., відповідно зростатимуть і посівні площі під високоолеїновим соняшником, необхідні для задоволення попиту на високоякісну олію. Так, за прогнозами фірми «Сингента» у 2016 р. площа під високоолеїновим соняшником у світі складатиме 1,4 млн га + нові площі 0,5 млн га, а у 2020 р. ці площі відповідатимуть 1,9 млн га + нові площі 1,0 млн га.

Майже четвертина світового виробництва соняшнику належить нашій державі, валовий збір соняшника в Україні складає 10-11 млн т. В останні роки аграрії частково відійшли від продажу насіння соняшнику до реалізації соняшnikової олії, експорт якої оцінюється на рівні 4,2 млн т [1]. Питома вага високоолеїнових гібридів соняшника складає лише 2-3% від загальної площі під соняшником, тому розширення площ під високоолеїновим соняшником на Україні, отримання високоякісної олії, її експорт, а також споживання на внутрішньому ринку представляються перспективним напрямком у найближчі роки.

Таким чином, з огляду на здоров'я людини найкращими рослинними оліями на теперішній час є соєва, лляна та олія на основі гібридів високоолеїнового соняшника. Перспективами виробництва олій покращеної якості на Україні є розширення площ під високоолеїновими гібридами соняшника, дотримання технології вирощування олійних культур, співпраця аграріїв з переробними вітчизняними та зарубіжними установами олієжирової галузі, зростання експорту якісної олії в країни Європи та Азії, створення і впровадження у масове виробництво купажованих олій із заданим жирнокислотним складом.

Література

1. Занько Т. Ринок олійних: виробництво зростає, ціна падає / Т.Занько// Агробізнес сьогодні. – 2014. – №18. – С. 10 – 11.
2. Левицкий А.П. Высокоолеиновый подсолнечник – перспективное сырье для получения ценного подсолнечного масла «Оливка» / А.П. Левицкий, В.Т. Гулавский, И.А. Селиванская, Е.К. Вертикова // Зернові продукти і комбікорми. – 2010. – №4. – С. 16 – 17.
3. Левицкий А. П. Идеальная формула жирового питания / А. П. Левицкий. – Одесса : НПА Одесская биотехнология, 2004. – 63 с.